עו: הנשרפין פרק תשיעי סנהדרין

איזהו עני רשע ערום. רשע ערום איכא טובא כדמפרש בסוטה בפרק היה נוטל (דף כ. ושם) אבל עני רשע ערוס ליכא אלא האי לחודיה: **סמוך** לפירקן. משמע הכא דאבנו נמי קאי וקשה דבפרק חרש (יבמות דף קיב:) אמרינן דקטן לא תקינו ליה נישואין ואמר בהאשה רבה (שם דף לו:) דנשואיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום אלמא בעילת זנות היא וי"ל דלא חשיב מיהא בעילת זנות דהא אמר בפרק הכותב (כתובות דף 5.) דקטן שהשיאו אביו אשה כתובתה קיימת[ט]:

והמלוה שלא לעני כו'. משמע דמלוה קעביד וקשה דבפ"ק דמגיגה (דף ה. ושם) אמרינן גרות רבות ורעות זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו ומפרש ר"ת דהכא במלוה לצורך מזונות אבל אתם מיירי כשהמלכות דוחקת לגבות ממנו מס וגולגוליות וארנוניות ואם לא היה מולא היו מניחין אותו ועכשיו גורס זה המלוה ודוחקתו המלכות ולימים בא המלוה וטורף ביתו ושדותיו ומפסיד והייטו גרות רבות ורעות והייטו דקאמר התם זחי לעולא לא שביח כלומר לקנות תבואה לתליתא שביח כלומר כשדוחקין אותו למכור או למשכן ביתו ושדותיו כמו תלויה וחזין (ב"ב דף מז:) ובקונטרס פירש שם דקאי אאם טוב ואם רע זה הנותן מעות לעני בפרהסיא וקאמר זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו וחזי לעולא לא שביח מפרש להמליא לדקאמר לעני בשעת הדחק ולא בשעה שקודם הדחק שיוכל לבקש מזונותיו לקנות תבואה בשעת הזול שהיה מרויח לתליתא שביח לקנות פת מן הפלטר מדי יום יום שיפסיד והייטו אם טוב ואם רע וקרי תליתא על שם שתולין הפת בסל ומיהו לאו אורחיה למעבד הכי כדאמר בערבי פסחים (דף קיח. ושם) תלאי בביתא קשה לענייתא מיהו יש לפרש דקרי ליה תליתא משום דדרשינן (מנחות דף קג.) והיו חייב תלויים זה הסומך על הפלטר ואית דגרסי איפכא לעולא שביח כשקונה תבואה ביחד מלוי פת בביתו לתליתא לא שביח כשלוקח פת מן הפלטר אין הפת מלויה בביתו:

שברזל ממית בכל שהוא. פירש בקונטרס שתוחב לו מחט בושט או בלבו וקשה דא"כ אפילו קוץ נמי אלא נראה משום דאמר בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלד.) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עז:) ובהערל (יבמות דף עו.) דברזלא מיזרף ריף:

רוצח שלא עשה בו אונס כרצון. כי ההיא דפרק המניח (ב"ק דף נב: ושם) הסותר את כותלו לאשפה אי לא שביחי רבים אנוס הוא וכן היתה לו אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין נזקין חייב לענין גלות פטור שלהי פרק כילד (שם דף כו: ושם) ויש ענייני אונס דאפילו נזקין פטור כמו שמחלק בירושלמי בין בא ויש אבל הכלים להיה יש כבר והביאו כלים אבלו וכגון אפילה וקרן זוית דפרק המניח (שם דף מז:) ובהגוזל בתרא (שם דף קיב.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לד:) הניח להן אביהן פרה שאולה וטבחוה ואכלוה משלמין וכו' מה שהזיקו לא ובפרק הפרה (ב"ק ד' מז.) גבי נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות שפוטר שם את בעל הבית כשהזיק את הנכנס היכא דלא הוי ידע ביה ועוד

הכי קאמר איזהו עני רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת ואמר רב כהנא משום ר"ע הוי זהיר מן היועצת לפי דרכו אמר רב יהודה אמר רב המשיא את בתו לזקן [א]והמשיא אשה לבנו קטן [ב]והמחזיר אבידה לכותי [ג] עליו הכתוב אומר [ד]למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו מיתיבי [ה]האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו [ו]והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה [ז]והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר [ח]וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא סמוך לפירקן שאני [ט]תנו רבנן האוהב את שביניו והמקרב את קרוביו [י]והנושא את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר [יא]אז תקרא וה' יענה [יב]תנו רבנן [יג]אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אותו ואת שתיהן מאי בינייהו אמר אביי [יד]משמעות דורשים איכא בינייהו רבי ישמעאל סבר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן [טו]שכן בלשון יוני קורין לאחת [טז]הינא ואם חמותו מדרשה אתיא רבי עקיבא סבר אותו ואתהן אותו ואת שתיהן ואם חמותו הכא כתיבא רבא אמר חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו ר' ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשרפה ורבי עקיבא סבר [יז]איסורא בעלמא: **מתני'** [יח]ואלו הנהרגין [יט]הרוצח [כ]ואנשי עיר הנדחת [כא]רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל [כב]וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול לעלות משם ומת פטור [כג]שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים [כד]פוטרין: **גמ'** אמר שמואל [כה]מפני מה לא נאמרה יד בברזל שהברזל ממית בכל שהוא תניא נמי הכי רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהברזל ממית בכל שהוא [כו]לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור והני מילי דברזיה מיברז: וכבש עליו לתוך המים: רישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל אף על גב דלאו איהו דחפו כיון דאין יכול לעלות משם ומת חייב סיפא רבותא קמ"ל אע"ג דדחפו כיון דיכול לעלות משם ומת פטור כבש מגלן אמר שמואל דאמר קרא [כז]אז באיבה לרבות את המצמצם ההוא גברא דמצמצמא לחיותה דחבריה בשימשא ומתה רבינא [כח]מחייב רב אחא בר רב פטר רבינא מחייב קל וחומר ומה רוצח שלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון חייב בו את המצמצם

נזקין

בתחן יד בכלי עץ יד משמע שיש בה מלא אחיזה דבעינן שיעורא אבל בברזל כתיב [שם] ואם בכלי ברזל הכהו: **שהברזל ממית בכל שהוא.** על ידי תחיבה שתוחב לו מחט בושט או בלבו: **דברזיה מיברי.** פונש"ט בלע"ז. אבל הכהו לאחרו דרך הכאה שיעורא בעי: **אף על גב דלאו איהו דחפו.** אלא שנפל מעצמו ובא זה וכבש עליו ולא נתנו להריס ולחשו: **שיכול לעלות ממש.** אדם אחר ביולא בזה ושעה גרמה לו: **פטור.** הדוחף אלא עביד שיעור מיתה: **או לרבות את המצמצם.** היינו כובש שמצמצמו שם אלא יקוס:

נזקין

הכי קאמר איזה עני רשע ערום. שבשביל עניות מרשיע זה המשהא וכו' והכי אתמר אין לך עני רשע ערום ביישראל אלא המשהא בתו בוגרת: **לפי דרכו.** להנאתו: **למען ספות.** לחבור כמו ספו שנה על שנה (ישעיה כט): **רוה את הצמאה.** שבע בדבר עם למא לדבר זקן וילדה זאת למאה לתשמיש וחקן שבע וכן גדולה לקטן: **והמחזיר אבידה לכותי.** השווה וחבר כותי. לישראל ומראה בעצמו שהשבת אבדה אינה חשובה לו מצות בורלו אלף לכותי. הוא עושה כן אלא נצטווה עליהם: **רוה.** עובדי כוכבים שבעים ואינן למאין ליוצרם. למאה זו כנסת ישראל שצמאה ותאינה לירלאת יוצרה ולקיים מצותיו: **והמכבדה.** בתכשיטין נאין: **סמוך לפירקן.** עדיין קטנים הם: **סמוך לפירקן שאני.** דלאו היינו קטן כולי האי דמשוס שנה או חי שנה לא תזנה עליו: **תקרא וה' יענה.** לעיל מייניה כתיב הלא פרוס לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם היינו נושא בת אחותו ומקרב את קרוביו. ואוהב את שביניו נמי כמקרב את קרוביו דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק. ומלוה סלע לעני בשעת דוחקו בכלל פרוס לרעב לחמך וכי תראה ערום: **אתהן.** משמע ליה לר' ישמעאל את האחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת היינא וה"ק קרא ואיש אשר יקח את אשה זו אשתו והדר את אמה בשם ישרפו אותו ואת חמותו: **ר"ע אומר אותו ואם שתיהן.** מפרש ליה הש"ס ואזיל במאי קא מיפלגי הא ודאי לשרוף את אשתו לא קאמר ר"ע: **משמעות דורשין.** לשון משמעות המקרא דורשין: **לר' ישמעאל אתהן תרא הוא.** ואחמותו קאי ואם חמותו מדרשא דזמה אתיא כדאמר לעיל [עה.] מנין לעשות למטה כלמעלה וכו': **לר"ע אתהן תרתי משמע.** חמותו ואם חמותו וה"ק ישרפו אותו ואתהן הן שתי אמהות כגון לקח את אשה ואת אמה ואם אמה: **רבא אמר חמותו שבא עליה חתנה לאחר מיתת בתה אינא ביינייהו.** אבל אם חמותו לתרוייהו מדרשא אתיא: **ר' ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשריפה.** כמתניתא דה"ק קרא אפי' אין מתקיימת אלא אחת מהן תשרף הא ודאי אאשתו לא קאמר קרא דתשרף: **ר"ע סבר.** אתהן שתיהן משמע וה"ק אם אשתו קיימת תשרף חמותו ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא איסור אחות שוכב עם חותנתו: **מתני' רצח.** פרמי"ר בלע"ז. אוחז ראשו של חבירו ותוקפו בסיים כדי שלא יוכל לבריס ראשו ונער ומת: **שיסה.** גירה: **השיך.** שאחז את הנחש בידו והוליכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן מפרש בגמ' [עמ.]: **גמ' לא נאמר יד בברזל.** כמה שנאמר (במדבר לה)

מסורת הש"ם

ה) [בכ"מ: לגרון]. ב) יבמות סב:, ג) גם זה שם, ד) [ע' תוס' יבמות סב: ותוס' שם עט. ד"ה ספקן], ה) יבמות לד:, ו) [לעיל עה.], ז) שבת לא: [ע"ש מו"ק כח. ע"ש], ח) [בשבת ובמו"ק כח. אית' הן ועי' תוס' מוד מ: ד"ה הרגיע], ט) לעיל נב:, י) ב"ק כז., כ) ב"ק כג., ל) בכ"מ: לגור, גור, מ) בכ"מ: לגויים, נ) [דברים כזן], ס) בכ"מ: וכוכפו, ע) [וע' תוספות יבמות סב: ד"ה סמוך ועוד תוס' שם לי: ד"ה נשא].

גליון הש"ם

גמרא בפני מה לא נאמרה יד בברזל. עי' מרדכי פרק הגוזל קמא סימן קלח:

מוסף רש"י

והמחזיר אבידה לכותי כו'. שהשוה מצוה לחשיבתן של ישראל (כתובות טו:). **והמכבדה יותר מגופו.** דזילותא דאיתתא קשה מדבגבא (יבמות סב:). **והנושא את בת אחותו.** גיעגועי אדם על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו (שם). **אז תקרא וה' יענה.** לעיל מייניה כתיב כי תראה ערום וכסיתו, היינו דוחק הענ, ומבשרך לא תתעלם, היינו אוהב את שביני שהן קרוביו, ומקרב את קרוביו ונושא בת אחותו (שם טו:). **אותו ואת אחת מהן.** שכן בלשון יוני קורין לאחת היינא ואמר רחמנא אחמותה שנשא בגיאסור שרף (יבמות צד:). **מאי ביינייהו.** הא ודאי אשתו גמורה לא אמר ר"ע דבשריפה, שהרי עניה זו מה חטאה, הרי בהיתר נשאת לו (שם). **משמעות דורשים איכא ביינייהו.** ר"ע סבר תרתי כתיבי, חמותו ואם חמותו דפקי מהאי קרא דבשריפה, דהכי אמר קרא אים כי יקח את אשה ואמה ואמיתן לאיסור כגון שנשא חמותו ואם חמותו, בתם ישרפו, ור' ישמעאל סבר חדא כתיב חמותו לחודה שמעינן מינה דהאי כי יקח את אשה הייטו אשתו הראשונה שנשאת בהיתר, ואת אמה זו חמותו, ואמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן, ואם חמותו דבשריפה מג"ש נפקא לן (שם). **חמותו לאחר מיתה בשרפה.** דה"ק אותו ואת אחת מהן, אפילו אין שתיהן קיימות, כגון שמתה אשתו ונשא את אמה תשרף, וה"ש סבר אותו ואת שתיהן בזמן שאשתו קיימות ישרפו אותו ומשמתת כדינו כן דין חמותו, דהשוה הכתוב אשה לאים לכל עונשין שבתורה (שם). **וכבש עליו.** שתקפו שם עד שמת (ב"ק כז:). **השיך בו את הנחש.** שגרם לו שיגיע בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו ונשכו ומת (שם כח:). **רבי יהודה מחייב.** מיתה (שם). **לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור.** לכתוב בו אשר ימות בו (במדבר לה: לז:).

תורה אור השלם

1. וְהָיָה בִּשְׁמֹעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה לִּי כִּי בְּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת הַצְּמָאָה:
לֹא יֹאבֶה יְיָ סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף יְיָ וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְיָ אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם:
דברים כט יח-יט
2. וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא: איוב ה כד
3. אָז תִּקְרָא וַיְיָ יַעֲנֶה תִּשְׁוַע וַיֹּאמַר הִנֵּנִי אִם הָסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שִׁלַּח אֶצְבַּע וְדֹבֵר אָוֶן:
ישעיהו נח ט
4. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֹתָן וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: ויקרא כ יד
5. אוֹ בְּאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
כמדבר לה כא

לעזי רש"י

פרמי"ר [פרימבר"א]. לרחוק.
פונט"ש [פונ"ט]. נוקב.

מסורת הש"ס

נזקין עשה בו אונס כרצון. היכא דעביד בידים ואפי' יש כדיליף בב"ק (דף כו:) פלע תחת פלע [שמות כא] לחייב על השוגג כמזיד וכו': **רב אחא פוטר.** דגרמא בעלמא הוא דשמשא קטליה: **מות יומת המכה וכו'.** מיפיה דקרא דלעיל אי באיבה דרבינן מלמלס וכתיב רוצח הוא מיעוטא למעוטי נזקין: **כפתו ומת ברעב.** דנשעה שכפתו אין כאן דבר הריגה והרעב בא מאליו והולך וחזק לאחר זמן כל שעה ולא דמי לגמלס במים ובאור ההורג מזומן: **סוף חמה לבא פטור.** כלומר אם לא היתה שם חמה בשעה שכפתו אבל סוף לבא כאן וזה לא יכול לעמוד וסופו למות פטור שלא היה ההורג מזומן להריגה וגרמא הוא ואין דינו מסור לבית דין אלא לשמים: **כפתו לפני ארי פטור.** דאי נמי לא היה כפות לא היה יכול להציל עצמו מן הארי. בכולהו גרסינן אמר רבא: **הני אולי והני אמו.** ולא מת על ידי יתושים הראשונים שהיו מוכנים שם שכמה כתות עברו עליו: **כפה עליו גיגית.** ומת בהבלא: **או שפרע עליו מעזיבה.** וזה היה יצן וכנסה שם הלינה פטור שההורג בא לאחר זמן: **בביתא דשיתא.** שסתום ביותר ואין הבל האור והנר[ה] יכול ללאת ממנו: **טעמא דאדליק ליה שרגא.** שזמן את ההורג: **הא לא אדליק ליה שרגא.** ומת בהבל פיו דומיא דכפה עליו גיגית פטור: בשעתיה

נזקין שעשה בהן שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שחייב בהן את המצמצם רב אחא בר רב פוטר אמר רב משרשיא מ"ט דאבוה דאבא דפוטר אמר קרא [1]מות יומת המכה רוצח הוא ברוצח הוא דחייב לן מצמצם בנזקין לא חייב לן מצמצם אמר רבא [2]כפתו ומת ברעב פטור ואמר רבא [3]כפתו בחמה ומת בצינה ומת חייב [4]סוף חמה לבא סוף צינה לבא פטור ואמר רבא כפתו לפני ארי פטור לפני יתושין חייב רב אשי אמר אפילו לפני יתושין נמי פטור הני אזלי והני אתו איתמר כפה עליו גיגית ופרע עליו מעזיבה רבא ורבי זירא חד אמר חייב וחד אמר [5]פטור תסתיים דרבא הוא דאמר פטור דאמר רבא כפתו ומת ברעב פטור אדרבה תסתיים דרבי זירא הוא דאמר פטור דא"ר זירא [6]האי מאן דעייליה לחבריה בביתא דשישא ואדליק ליה שרגא ומת חייב טעמא דאדליק ליה שרגא הא לא אדליק ליה שרגא לא אמרי התם בלא שרגא לא מתחיל הבלא בשעתיה

בפרק המניח[ב]) היה בעל חבית לאשון ובעל קורה אחרון שברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל חבית פטור ובשלהי השוכר את האומנין (ב"מ דף פב: ושם) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע וכו' מדפטרינן שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דנאונס שהוא כעין גניבה ואבידה מיפטר ולכך מחייב שומר שכר ואי"ת הא שלהי כילד הרגל (ב"ק דף כז.) מחייבים נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה אף על גב דרוח שאינה מצויה הוי כעין גניבה ואבידה כדאמר בפרק שור לנגיחת ד' וה' (שם דף מה.) גבי ד' שנכנסו תחת הבעלים הרגו מועדין נהרגין ומשלמין את הכופר וחייב לשלם דמי שור לבעליו חוץ ממשומר חנם ומוקי לה דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה שמירתו והנך אחריני לא כלתה שמירתן ודייק כמאן אי כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר ניתני וכולן במועד פטורים מן הכופר פירוש משום דמועד סגי ליה בשמירה פחותה לרבי יהודה והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמוכח בריש הכונס (שם דף נה:) ומדמחייבינן נושא שכר ופטרינן שומר חנם ש"מ דרוח שאינה מצויה הוי כעין גניבה ואבידה ואפ"ה מחייבינן ביה אדם המזיק כדפרישית וי"ל דרוח שאינה מצויה הוי כעין אבידה ומחייבין ביה המזיק ומתקל

לרבי יהודה הוי כעין גניבה דפטרינן ביה אדם המזיק כדאמר בהשואל (ב"מ דף לד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה ולענין שומר שכר מיחייבי תרוייהו וכן מוכח בהגוזל קמא (ב"ק דף נט: ושם) גבי טבח אומן שקלקל דפריך למאן דפטר בחנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח וגיבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אלמא ס"ד דהאי מקשה אפילו בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר לפיכך נשכר חייב אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה:

בנזקין לא חייב לן מצמצם. משמע דמחייבי טפי ברוצח מבנזקין ואם כן מדפטרינן לקמן ברוצח תרים כ"ש בנזקין וכן משמע בשלהי כילד הרגל (ב"ק דף מז: ושם) דפטרינן זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קידם וסילקן וא"ת הא אמרינן בריש הכונס (שם דף נה: ושם) הפורץ גדר בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ופריך היכי דמי אי בכותל בריא בדיני אדם נמי ליחייב ומאי קושיא הא דמיא לתרים דפטור ונראה לפרש דאכותל קאי (ה) ולהכי פריך בדיני אדם נמי ליחייב אכותל ויש ספרים שכתוב בהדיא אכותל ותדע דתנן התם הוציאוה ליסטים הליסטים חייבין ומוקמינן בגמרא דהכיסוה במקל ש"מ דבלאו הכסה לא מיחייבי אע"פ (ו) שפרלוה לסטים ומיהו יש לדחות דמתניתין להתחייב בנזקיה איירי אבל באבידה דבהמה מיחייבי וא"ת למאי דפרישית דקאי אכותל ליפטר דפטור מדיני אדם קאי אבהמה וי"ל דלא שייך למיתני פטור מדיני אדם אם היה שם חיוב (ז) (ולא) בבהמה (ולא) [אם] בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע"ג דאין דומה שיתחייב בדיני שמים אכותל שהוא רעוע כ"כ שיכול ליפול ברוח מצויה אם אפי' ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למיתני חייב בדיני שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא אתי שפיר דנקט בפני בהמת חבירו ולא נקט הפורץ גדר של חבירו דמשום בהמה נקט לה ומיהו קשוא הסוגיא דקאמר מהו דתימא כיון דלמיסתר קאי מאי עבד משמע דחייב דיני שמים קאי נמי אכותל ומאי לפרש הה"ק כלומר למיסתר ולמיפל קאי אי נמי הכי קאמר כיון דלמיסתר קאי שהבעלים מצוין לסותרו שלא יפול על בני אדם אד"א דכל הקודם במצוה זכה ואין לו להניח מלסתור בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא מחייב קמ"ל אי נמי חייב בדיני שמים קאי אכותל שנהנה הוא בה עד שיזדמנו לו פועלים לתקן:

כפתו ומת ברעב. אפי' היה רעב כבר בשעה שכפתו כיון דאם לא היה מתחזק עליו הרעב לא היה מת הוה ליה סוף רעב לבא דלא דמי לכפתו בחמה שכבר נפלה עליו חמה שראוי למות בה: **סוף חמה לבא** כו'. דלא רבי רחמנא מלמלס אלא במקום שהתחיל בו החיזק כבר ומיהו אם כפתו בפנים והניחו במקום שסוף חמה לבא וסוף צנה לבא נראה דחייב למ"ד אשו משום חייו דלענין מיתה נמי מחייבין באשו משום חייו כדמוכח בכילד הרגל (שם דף כב. ושם) ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש כדמוכח בריש הכונס (שם דף נו. ושם) דפריך אי דמטעם ניהליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב והתיא דאשקיל עליה בידקא דמיא דבסמוך אפילו כפתו והניחו שם ואח"כ אשקיל פטור דדמיא לזרק חץ ותרים בידו דאפילו הוא קידם וסילקו פטור וא"ת והתיא דהשיך בו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו מקיא אמאי פטור לפי מה שפירש בפרק כילד הרגל (שם ד' כג: ושם) בשמעתא דפי פרה שאם ידו לתוך פי הנחש והשיך ליחייב משום אשו דודאי הנחש יקיא את האדם וי"ל דשאני התם שעדיין אין האדם בעולם ומיהו קשה ההיא דזרק לרוח למעלה דבסמוך דמשמע דאי לא אזלא לגדדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום אשו אי בהדי דאזלי קא מזקי כדאיתא בפ"ק דב"ק (ד' ו.) ושמא איגו מצוי כאן שתפול לתחת ממש ולא תיזל כלל לגדדין ומיהו זה ודאי קשה דמשמע דלגדדין נמי לא מיחייב אלא משום כחו דפריך אי כחו הוא תיזל לעיל ודומק לומר כח כחום הוא ולריך לומר דהיינו למ"ד אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף לא.) נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו פסולה ודייק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשירה כמאן כרבי נתן דלא בעי כוונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חייו אם לא נחלק בשחיטה ולא מסתבר לחלק כיון דאפילו מיתה גמרינן מממון אלא נראה דאתיא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו ומיהו קשה דאי לתחת לאו כחו הוא מאי שנא מהא דתנן בחולין הן הגולין (מכות דף ז.) היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו פטור משום דשלא כדרך ירידתו הוא והשתא תיפוק ליה דלאו כחו הוא וי"ל דשאני התם דמתוך שמושך למעלה נופל יותר למרחוק עוד יש לפרש דבכל הני דסוף חמה וצנה ואדי לבא וזרק לרוח למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והניחו שם פטור דדמי לכח כחו ואש נמי שלא המיתה אלא ברוח (ו)מצויה פטור ממיתה אלא דלענין ממון חייב נזק שלם ולא דמי לאבני נזק לרוחות אע"ג דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו כדמוכח בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כג. ושם) דמאן דאית ליה משום חייו אית ליה נמי משום ממונו:

כפתו לפני ארי פטור. אין חילוק בין יתושין לארי אלא משום דסתם ארי עדיין לא התחיל לאכול בו אחר קבר כבר עליו האדי לא היה יכול להתעסק לכפותו אבל סתם יתושין כבר התחילו ליפול עליו ואע"ג דהני אזלי והני אתו קסבר לא שנא: **כפה עליו גיגית** כו'. לא דמי לסוף חמה לבא לסוף צינה לבא דהתם ליכא חמה ולינה כלל ולא מתחיל ביה בשעתיה ולא דמי נמי לכפתו בחמה ולינה דהתם כבר אתו עליה מקודם חמה ולינה שיש בהן כדי להמית אבל הכא ליכא אלא הולך ומתחזק עליו ודמי לכפתו ברעב שכבר יש רעב מעט ותמיד מתחזק ואם תאמר מאי שנא פרע מעזיבה מתרים ובידקא דמיא בכח שני ויש לומר דהכא חייב כדמסיק דמתחיל ביה בשעתיה:

מגז א מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה י:
יז ב מיי' שם הלכה ט:
יח ג ד מיי' שם הל' י:
יט ה מיי' שם הל' ט:

תורה אור השלם

1. אוֹ בְּאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
במדבר לה כא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בנזקין וכו' דאכותל קאי והכי פרץ:
(ב) בא"ד לא מיחייבי אע"פ שהוציאוה לסטים:
(ג) בא"ד אם היה שוס חיוב או בבהמה או בכותל:

(ה) [הבל אור הנר. רש"ל],
(ו) [דף לב.], (ז) שאינה. רש"ל.

סתם משחקין בכדור כמה דעיילי בו'. לא מסתבר לפרש כלל לענין חיוב מיתה במזיד דאי קאי גברא תוך ארבע אמות ואתרו ביה וקיבל עליו התראה אמאי פטור הא ודאי מתכוין הוא אלא נראה לשון ראשון שפירש בקונטרס דלענין גלות איירי כדדרשינן שלהי כילד הרגל (נ"ק ד' כו: ושם) ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והוא הדין מתכוין לזרוק ד' וזרק ג' כי הכא דסתם משחקין בכדור מתכוין שתלך חוץ לד' אמות ולא חוץ ד' אמות ומיהו קשה אי למיפטריה מגלות קאמר פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ד' הא דאמרינן ברים אלו הן הגולין (מכות ד' ז: ושם) (אם בפתע) בלא איבה פרט לשונא בלא צדיה פרט למתכוין לגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מקרא דואשר לא צדה דכתיב בריש בפרשת ואלה המשפטים מוקמי בלא צדיה דפרשת ואלה מסעי הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון מתכוין לגד זה והלכה לגד אחר ולא מתכוין לזרוק לגד הגרלת וכשלהי כילד הרגל (נ"ק ד' כו: ושם) פירש בקונטרס לשון אחר דחייב גלות וכן נראה לר"ת ולא לגמרי כפירושו דפירש פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ד' דלא הוי בכלל כי יזיד דכתיב בתריה אלא פרט דלא הוי בכלל מכה איש ומת דכתיב לעיל מיניה ולהאי פי' לא מתוקמא שמעתין לענין גלות אלא לענין חיוב מיתה לשון שני שבקונטרס וא"ת ואמאי איצטריך לחייב גלות לתתא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דהוה פטרינן ליה מבלא צדיה כמו מתכוין לגד זה והלכה לגד אחר ועוד יש לפרש דלעולם מתכוין לזרוק ג' וזרק ד' פטור מגלות ולא קשיא מידי מהיא דמכות דלהכי נקט בריש לגד זה משום דהתחיל לדרוש קרא דבלא צדיה בריש והתנא רצה להזכיר הפשוט יותר תחלה וא"ת ואמאי איצטריך בפרק אלו הן הגולין (מכות ד' ז: ושם) (מבשגגה) לפטור מתכוין להרוג בהמה והרג את האדם הא על כרחך היינו אי מתכוין לזרוק לגד זה והלכה לגד אחר אי מתכוין לזרוק ג' וזרק ד' וי"ל דהתם היו האדם והבהמה זה אצל זה אי נמי כשבור בהמה ונמצא אדם ומיהו תימה הא דפליגי רבי ורבנן ברים אלו הן הגולין (שם) בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי אמאי חייב הא הוי כמו מתכוין לזרוק ג' וזרק ד' שמתכוין לנקעת עצים שלפניו והלך למרחוק: בגוסס

נפל דקתני כגון שנפל על ידו בכח או על הצד כלומר על צד הכלי ומשם ניתז בכח לשוקת וקתני דפסול: **בשופה.** לא ניתז מכח נפילה דאשונה אלא מעצמו חזר ושתת מידו לשוקת. שותת כמו (ברכות דף כב:) מים שותתין על ברכיו קולי"ר בלע"ז שאינו ניתז למרחוק אלא נופל ויורד כנגדו: **והזה עליה.** ומתכוון להזות עליה לטהרה מטמא מת וההזיה נראית עליה אבל פסק על המחט נפל ההזיה כשיעלתא מידו פסק על החרס הזה תחלה: **ומילה עליה.** כלומר ומן החרס חזרה ונתזה עליה וקתני פסולה אלמא לאו כחו היא: **מנא אחמר.** לאו לשון מנוי דהוה המזה קתני אלא לשון מציאה כלומר ההזאה נמצאת עליה ואין ידוע אם בתחלה הזה עליה או חזר מכח היתוז או שמא לא זה ולא זה אלא על החרס הזה והיה מדרון והלכה ההזאה על המחט דליכא כאן כלל: **דכפתיה.** קשר ידיו ורגליו על שפת היס: **ואשקיל עליה בידקא דמיא.** הפנה את מרוצת המים עליו: **גיריה דידיה הוא.** הן הן חליו והרי הוא כזורק בו חץ וכדמפרש ואזיל שהמים באים בכח ראשון עליו מיד כגון שהניחו סמוך לשפת היס והשפה מדרון: **בכח ראשון.** כשפינה להם דרך לגד זה מיד נפלו עליו דהוי כאן: **אבל בכח שני.** שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד בצאתן מגדרותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכאן: **והלכה לגדדין.** דרך נפילתה שלא נפלה כנגדו אלא כשהיא חוזרת לארץ היתה מתרחקת לגדדין אבל אם נפלה נוכחה והרגה פטור דלאו כאן הוא אלא היא חוזרת לארץ מאליה: **חייל לעיל.** דהא כלפי מעלה זרקה כנגדו ולא לגדדין:

בשעתיה הכא בלא שרגא נמי מתחיל הבלא בשעתיה: (סימן סול"ם תרי"ם סמני"ן בכות"ל) אמר רבא [א]דחפו לבור וסולם בבור ובא אחר וסילקו ואפילו הוא קדם וסילקו פטור דבעידנא דשדייה יכול לעלות הוא ואמר רבא [ב]זרק חץ ותרים בידו ובא אחר ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדייה ביה מיפסק פיסקיה גיריה ואמר רבא זרק בו חץ וסמנין בידו ובא אחר ופיזרן ואפי' הוא קדם ופיזרן פטור דבעידנא דשדא ביה יכול להתרפאות הוה א"ר אשי הלכך אפילו סמנין בשוק א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי נזדמנו לו סמנין מהו אמר ליה [ג]הרי יצא מבית דין זכאי ואמר רבא [ד]זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה חייב ותנא תונא כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו במזיד נהרגין בשוגג גולין בשוגג גולין פשיטא במזיד נהרגין איצטריך ליה מהו דתימא התראת ספק היא מי יימר דהדרה קמ"ל תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו כגון אלו המשחקין בכדור [ה]שהרגו תוך ארבע אמות פטור חוץ לארבע אמות חייב אמר ליה רבינא לרב אשי היכי דמי אי דקא ניחא ליה אפילו פורתא נמי אי דלא ניחא ליה אפילו טובא נמי לא אמר ליה סתם משחקין בכדור כמה [ו](דעיילי טפי) מינה ניחא ליה למימרא דכה"ג כחו הוא ורמינהי [ז]ה[ה]המקדש ונפל קידוש על ידו או על הצד ואחר כך נפל לשוקת פסול הכא במאי עסקינן בשותת תא שמע [ח][ט]מחט שהיה נתונה על החרס והזה עליה ספק על המחט הזה ספק על החרס הזה ומיצה עליה הזאתו פסול אמר רב חיננא בר יהודה משמיה דרב מצא איתמר [י]אמר רב פפא [יא]האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא גירי דידיה הוא ומיחייב [יב]הני מילי בכח ראשון אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא ואמר רב פפא [יג]זרק צרור למעלה והלכה לצדדין והרגה חייב אמר ליה מר בר רב אשי לרב פפא מ"ט משום דכחו הוא אי כחו תיזיל לעיל ואי

בשעתיה. מיד בשעת כפייה מתחיל ואח"כ הולך וחזק: **ואפילו הוא.** הדוחף עצמו: **קדם וסלקו.** קודם נפילתו של זה פטור: **בעידנא דשדייה יכול לעלות הוא.** ופטור על הדחייה ומשום סלוק לא מצית למיחייבה דגרמא בעלמא הוא: **ואפילו הוא קדם.** הזורק את החץ ורץ לאחר זריקת החץ קודם שיגיע החץ לאחיזתו ונטל התרים הימנו: **סמנין.** הרפואין לרפאותו: **בידו.** של הרוג: **הלכך.** כיון דאם יש שם סמנין הרפואין לרפאותו בידו פטרת ליה אפי' אינם בידו אלא שמצויין בשוק לקנות בשעת זריקה הרי אלו כאלו הן בידו ופטור ואפילו לא נמצאו לאחר מכאן: **נזדמנו לו סמנין.** למוכה אחר המכה ולא קנאן ולא ריפא עצמו: **מהו.** מי אמרינן הרי היה יכול להתרפאות או דילמא כיון דבשעת זריקה לא הוי סמנין מיחייב דהא מכת מות הוא: **הרי יצא מכ"ד זכאי.** כלומר הואיל ויקודם עמדו בדין מצאו לו זכות אין לנו לחייבו: **זרק צרור בכותל.** (ו) ונתכוין להרוג את חבירו וזרק צרור והכה בכותל בכח וחזרה מכחו לאחורי' והרגו חייב דהא נמי כחו הוא: **כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו.** רגילין תינוקות להכות הכדור בכותל בכח כדי שתחזור לאחוריה הרבה ולאחר (ז) שזורק הוא רץ וחבירו אוחז את הכדור ומכה אותו בה. אם יכול לכוון ההוא דזרק בכותל אשמעינן תנא דאם בא לאדם נתכוין שתהרוג את חבירו בחזרתה לאחוריה ויש בו כדי להמית חייב: **כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו תוך ד' אמות פטורין.** אם היה המוכה עומד בתוך ארבע אמות של כותל ולא הספיקה לחזור ד' אמות עד שנלאתו והרגתו פטור הזורק מגלות: **חוץ לד' אמות חייב.** גלות: **אי דניחא ליה.** ו(שלא) שתחזור יותר: **אפי' פורתא נמי.** ליחייב גלות דהא הרג בשוגג וטעמא ליכא למיפטריה: **ואי לא ניחא ליה.** שתחזור כל כך: **אפי' טובא נמי.** יותר מד' אמות ליפטר דלא נתקיימת מחשבתו דאמר מר (מכות דף ז:) ואשר לא צדה(ו) פרט למתכוין לזרוק שתים חרק ד' אלמא כיון דלא ניחא ליה דניזיל לא: **סתם משחקין בכדור כמה דעיילי.** ומקרבי לכותל בשעה שזורקין מינה ניחא ליה כדי שתחזור הרבה הלכך בציר מד' אמות לא ניחא ליה דתיזיל. אית דמפרשי האי חייבין ופטורין ממיתה וכגון שהתרו בו: **דכי האי גוונא.** שחזרה לאחוריה מכח זריקתו חשיב להו כחו: **המקדש.** מי חטאת באפר. נתינת אפר על המים קרי קידוש כדתנן במסכת פרה (פרק ו מ"ב) (ח)(הרי קודש) לף על המים: **ואח"כ נפל לשוקת.** אבן חלולה שהמים נכנסין בו מן המעין דרך נקב שפופרת דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי. וקא ס"ד דהאי

(ו) [לקמן עח:], (ז) ס"ל דאזלי מיניה, (ח) פרה פ"ו מ"ל, (ט) פרה פי"ב מ"ב ע"ש, (י) [מולין טז.], (יא) ס"ל ל"ג, (יב) [שמות כא], (יג) ל"ל היה קדוש], (יד) בס"ל: מצוי דהא הזה, (טו) [ל"ל בבלי דעתא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זרק וכו' נתכוין כל"ל ואות ו' נמחק: (ב) בד"ה כגון אלו המשחקין וכו' ולאחר שזרקו הוא רץ וכו' אם יכול לכוון ואשמועינן תנא דאם ההוא דזרק בכותל נתכוין שיהרוג את חבירו:

לעזי רש"י

קולי"ר. לשפוך.

מוסף רש"י

הרי יצא מבית דין זכאי. והא נפקא לן מלדיק אל תהרוג בפרק אחד דיני ממונות (לעיל לג:) מנין ליזלא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו שנאמר ולדיק אל תהרוג (לקמן עח:). דכפתיה. קשרו, ואשקיל עליה בידקא דמיא. שהפנה המים לענוד עליו ונעגרוסו, גירא דידיה הוא. דהרגו ממש באותן המים והן כלי זינו ולא הוי גרמא (חולין טז.). בכח ראשון. שקשרו סמוך לשפת המים וכיון שנקב נקב בשפת המים מיד נאו המים לפיו (שם). אבל בכח שני. שקשרו ברחוק והמים הלכו שם, אע"פ שהוא נקב הנקב והפכו לשם, פטור דגרמא בעלמא הוא (שם).

מסורת הש"ס

ואי לאו כחו הוא תיזיל לתחת אלא כח כחוש הוא [6]ת"ר [א]הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [1]ואיש כי יכה כל נפש אדם רבנן סברי כל נפש עד דאיכא כל נפש ור' יהודה בן בתירא סבר כל נפש כל דהוא נפש אמר רבא [2]הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור [3]בגוסס בידי שמים שהוא חייב לא נחלקו אלא בגוסס בידי אדם מר [7]מדמי ליה לטריפה ומר מדמי ליה לגוסס בידי שמים מאן דמדמי ליה לטריפה מאי טעמא לא מדמי ליה לגוסס בידי שמים גוסס בידי שמים לא איתעביד ביה מעשה האי איתעביד ביה מעשה ומאן דמדמי ליה לגוסס בידי שמים מ"ט לא מדמי ליה לטריפה טריפה מחתכי סימנים הא לא מחתכי סימנים תני תנא קמיה דרב ששת [1]ואיש כי יכה כל נפש אדם להביא המכה את חבירו ואין בו כדי להמית ובא אחר והמיתו שהוא חייב אין בו כדי להמית פשיטא אלא יש בו כדי להמית ובא אחר והמיתו שהוא חייב וסתמא כרבי יהודה בן בתירא אמר רבא ההורג את הטריפה פטור [7]וטריפה שהרג בפני ב"ד חייב שלא בפני ב"ד פטור בפני ב"ד [3](מאי טעמא) חייב דכתי' [2]ובערת הרע מקרבך שלא בפני ב"ד פטור דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה [3]וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות ואמר רבא [7]הרובע את הטריפה חייב טריפה שרבע בפני ב"ד חייב שלא בפני ב"ד פטור בפני ב"ד חייב דכתיב [2]ובערת הרע מקרבך שלא בפני ב"ד פטור דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה הא תו למה לי היינו הך הרובע את הטריפה איצטריכא ליה מהו דתימא ליהוי כמאן דמשמש מת וליפטר קמ"ל דמשום הנאה הוא והא אית ליה הנאה ואמר רבא [7]עדים שהעידו בטריפה והוזמו אין נהרגין עדי טריפה שהוזמו נהרגין רב אשי אמר [5]אפילו עדי טריפה שהוזמו אין נהרגין בזוממי זוממין ואמר רבא שור טריפה שהרג חייב [3]ושור של אדם טריפה שהרג פטור מאי טעמא אמר קרא [3]השור יסקל וגם בעליו יומת כל היכא דקרינא ביה וגם בעליו יומת קרינן ביה השור יסקל וכל היכא דלא קרינן ביה וגם בעליו יומת לא קרינן ביה השור יסקל רב אשי אמר [5]אפילו שור טריפה נמי שהרג פטור מאי טעמא כיון דאילו בעלים הוו פטירי שור נמי פטור: שיסה בו את הכלב וכו': [7]אמר רב אחא בר יעקב כשתמצא לומר לדברי ר' יהודה ארם נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך [6]מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים [7]ארם נחש מעצמו הוא מקיא לפיכך נחש בסקילה [7]והמכיש פטור: **מתני'** [7]המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת חייב ר' נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר: **גמ'** [8]תנו רבנן את זו דרש רבי נחמיה [4]אם יקום והתהלך בחוץ על

בגוסס בידי אדם. תימה אותו שעשאו גוסס אמאי פטור הא רוב גוססין למיתה [7] ואמרינן בריש בן סורר (לעיל דף פט:) דהולכין בדיני נפשות אחר הרוב והמכה חבירו ואמדוהו למיתה ומת מי לא מיחייב והא נמי אמוד למיתה הוא וי"ל דכיון שהקילה עליו תורה שחוכשין אותו כדאמרינן בסמוך ואע"פ שאמדוהו למיתה אין הורגין כל זמן שהוא חי וזימנין נמי דאומדין למיתה וחי אף על גב דרובא מייתי הלכך כיון שבא אחר והרגו פטור ותדע דהא אשכחן גוסס בידי שמים דנחשב כחי לחייב את ההורגו אע"ג דרוב גוססין למיתה הלכך אין לתמוה בגוסס בידי אדם אם נחשבנו כחי לפטור מי שעשאו גוסס:

מר מדמי ליה לטריפה וכו'. אף על גב דקאמי קא דרשי אינטריך ליה לאתי טעמי:

ההורג את הטריפה פטור. אפי' למ"ד טריפה חיה דקופו שימות בחבלה זו ותדע דהא רבא אית ליה טריפה חיה בפרק קמא דתמורה (דף יא: ושם) ומיהו נראה דהתם גרסינן רבה בר פלוגתיה של רב חסדא ועוד דסנהדרין הפוכה בפרק קמא דבכורות (דף ג. ושם) [2]:

בפני בית דין חייב. כגון דראוהו ביום שדנין על ראייתם דאי ראוהו בלילה בעי עדות כדמוכח בהמוכל (כ"ק ד' ל: ושם) וכיון דבעי עדות בעינן עדות שאתה יכול להזימה: **שור טריפה** שהרג חייב. אע"ג דבשאלתי פרק ד' וה' (שם דף מד:) פטרינן לרבי שמעון שור שנתכוין להרוג את זה והרג את זה מטעם דכמיתת בעלים כך מיתת השור לא דמי דהתם הטעם שור לשמיהם אבל הכא באדם שייך לפטור מטעם עדות שאי אתה יכול להזימה וכשור לא שייך דאם הוזמו עדים משלמים דמי שור טריפה לבעלים:

מגדף

[1] ב"ק יז: כו:, [2] ס"ל נ"ג, [3] [לעיל מא. ב"ק עה:], [4] ד' [ב"ק נג:], [5] [מלה זו לא נמצא בערוך ואולי ל"ל משין ועין כערוך ערך מרס], [6] [נ"ל והמשיך], [7] [מיר סה:], [8] כתובות לג: [תוספתא ב"ק פ"ט], [9] [ב"ק נד:], [10] כדאיתא בקדושין עא:, [11] [ועי' תוס' נדה כג: ד"ה אמר ותוספות מנחות מ: ד"ה ואיכא דאמרי וכו' באריכות].

תורה אור השלם

1. ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת:
ויקרא כד יז
2. הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֵם הַחֹלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֵּר סָרָה עַל יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדְךָ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְלֶכֶת בָּהּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
דברים יג ו
3. וְאִם שׁוֹר נֶגַח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת:
שמות כא לו
4. אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא:
שמות כא יט

מוסף רש"י

הכוהו עשרה בני אדם כו' פטורין. שאין יודע על ידי מי נהרג (ב"ק יז:) דבעינן איכה כל נפש אדם, כל הנפש, ואין כאן מכה כל הנפש ופטורים ממיתה (שם כז:). **וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות.** דרחמנא אמר (דברים יט) והנשאר הנשפטים יראו והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו' עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוא עדות ואי לא לא (פסחים יב. וכעי"ז לעיל מא.). **בין שיניו הוא עומד.** ונלא כיונת הנחש יצא המרס (ב"ק נג:). **לפיכך מכיש בסייף.** דהוה ליה כאילו הרגו בסייף, שהורג ממש הוא ולא נוגס (שם). **נחש בסקילה.** דאין שור הורג אלא דמתיב דמתיב השור יסקל (שם). **שרגלים לדבר.** שלא מחמת הכאה, הואיל ומתחלה היקל ממה שהיה (נזיר סה:).

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה ו סמג לאוין קסג:
כו ב מיי' שם פ"ג הלכה ח:
כז ג ד מיי' שם הלכה ז:
כח ה ו מיי' שם ה"ט:
כט ז מיי' פ"ו מהלכות מיסורי ביאה הי"ג (טור אה"ע סי' כ):
ל ח ט מיי' פ"ב מהל' עדות הלכה ז:
לא י כ מיי' פ"י מהל' מקי ממון הלכה ז:
לב ל מיי' שם הלכה ח:
לג מ מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה ג ה:

כחוש הוא. אינו כחו חזק אלא קצת כחו יש כאן והאי דלא אזלה לעיל משום שכלה כח מחזק הזריקה והאבן מחכת לארץ אבל עדיין הולכת היא ממקצת כחו: ה"ג **ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב כדאיתא לעיל כל נפש.** וכיון דמתחילה סייעו הראשונים בהריגתו ליכא כולה נפש במכת האחרון: **כל דהוא נפש.** אפי' מקצתה ומיהו היכא דהכהו בנת אחת לא קטלינן לכולהו דאיכא כי יכה אמר רחמנא ולא שנים שהכוהו: **הכל מודים בהורג את הטריפה.** כגון נקב הוושט או קרום המוח: **שהוא פטור.** מדלא אפליגו ביה שמע מינה כיון דניכרים חתיכת סימנין חיותו גברא קטילא משיב ליה: **בגוסס בידי שמים.** וכא אחר והרגו הכל מודים שחייב דלא איתעביד ביה מעשה בריאה והרי הוא כחי: **בגוסס בידי אדם.** כגון זה שקרוב למות מחמת המכות אלא לא עשאוהו הראשונים טריפה: **מחתכי סמנין.** סימן חיותא: **כל נפש להכיא וכו'.** דמשמע כל דהוא נפש: **שהוא חייב.** האחרון: **ובערת הרע.** והרי ראוהו רואה: **שלא בפני ב"ד.** ואתה בא לחייבו על פי עדים פטור דאין עדותן עדות דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה לקיים בה דין הזמה שאם הוזמו אין נהרגין דגברא קטילא בעו למיקטל: **אם הטריפה.** אדם טריפה ורבעו חבירו במשכב זכור: **חייב.** דהא איכא הנאה: **כמאן דמשמש מת.** רובע את המת: **והא איכא ליה הנאה.** אבל רובע את המת ליכא הנאה שעבר תמימותו ואחלאותו ונגטון: **עדי טריפה.** שהן עצמן טריפה: **שהוזמו נהרגין.** דכתיב ובערת הרע מקרבך: **לפי שאינן בזוממי זוממין.** דאין זוממי זוממין. אותם שהזימום ואמרו להם באותה שעה עמנו הייתם אם היו באין שנים אחרים ומזימין אותם לומר היאך אתם מזימין את אלו והרי אתם עמנו הייתם במקום פלוני אין הזוממין שנמצאו עכשיו זוממין נהרגין משום דגברא קטילא בעי למיקטל הלכך כי לא אמזמו נמי לא מקטלי הנך טריפה אפומייהו דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה ולא מקטלי. ולרבא כיון דעדות זוממין חדוש הוא אע"ג דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה מקטלי: **זוממי זוממין.** המזימין את הראשונים כשהן נעשו זוממין הוו להו זוממין של זוממין קמאי. כל עדות זומם קרו זוממי של נדון כדאמרינן זוממי בת כהן באלו הן הנחנקין (לקמן דף פל:): **וגם בעליו יומת.** כלו' כמיתת בעליה (בפנהדרין דף ג.) כך מיתת השור. ולהא מילתא נמי מקשינן להו דכיון דאילו קטיל מריה שלא בב"ד לא מקטיל על פי עדים כדאמרינן לעיל שורו נמי לא מקטיל: **כיון דאילו הוו בעלים.** טריפה דכוותיה לא הוי מקטלי שור טריפה נמי לא מקטיל דהא למיתת בעליה הוקש: **שיסה.** גירה: **בשיף.** שאחז הנחש והוליכו והשיך הנחש בנשכו: **בין שיניו עומד.** והרי הוא כתוקע סכין בבעלו דלאו גרמא הוא שהרי כלי משאחיתו בידו: **מכיש בסייף.** כדין רואה: **מעלמו מקיא.** בנשיכתו וכשהשיכו זה עדיין אין בו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא הוא אף על פי שיודע שסופו להקיא מיהו לאו מכחו מייתי: **לפיכך נחש בסקילה.** כדין שור שהמית דכל בהמה וחיה כשור הן [9]אלא שדבר הכתוב בהוה: **מתני' ואמדוהו למיתה.** בית דין. אבל אמדוהו תחילה לחייב אפילו לרבנן פטור כדלקמן [ע"ב]: **והיקל ממה שהיה.** וחזרו ואמדוהו לחייב: **שרגלים לדבר.** שלא מת מחמת מכה זו שהרי היקל:

גמ'